

BOGER

ALBERT THOMSEN: Holbæk Købstads Historie.
I-II. Udgivet af Holbæk Byraad, 1936—42. I Kom-
mission hos E. Henningsen, Holbæk. 862 Sider,
mange Illustrationer, Kort og Bilag.

Holbæk er en god Type paa en dansk Købstad med gammelt, redeligt Tømmer i sin Krop. Groet op i et frodigt Opland med nem Adgang til Havet har den ret ubemærket gennem syv Hundredeaar levet sit stille Liv uden at træde stærkt i Forgrunden i de skæbnsvangre Dage, da Landet var i Fare og vidtrækkende Begivenheder fuldbyrdedes. Og dog har den været med i det altsammen. De fælles Vilkaar gjorde sig gældende ogsaa her, den Skæbne, som overgik Land og Folk i Aarhundreder, ramte ogsaa den lille Fjordby, som gennem alle Omskiftelser i gode og onde Tider tappert kæmpede for at holde sig paa ret Køl og gav sin Skærv til det Hele. Alt dette giver Fortællingen om en saadan Bys Historie — ved Siden af den mere lokale — ogsaa en videre Interesse, saa vist som det store afspejler sig i det mindre, og Emnet kan føje sig saare lærerigt og smukt ind i Landets Historie, hvis det kommer i Hænderne paa en kundskabsrig Mand, der ikke alene brænder af Begejstring derfor og er nøje fortrolig med de stedlige Forhold, men tillige i Stand til at se sin Opgave i Sammenhæng med det, som bevægede sig udenom og gjorde Bysamfundet til et Led i et større Hele.

I Kommunelærer Albert Thomsen har Holbæk Byraad været saa heldig at finde en saadan Mand. Hvad han i en lang Aarrække har gjort for By og Egn ved sit udmærkede og utrættelige Arbejde for det historiske Amtssam-

fund og Holbæk Museum, har med Rette vundet Anerkendelse og Beundring, og nu lægger han tilmed — som et forbavsende Vidnesbyrd om Arbejdskraft og utrættelig Flid — et hen imod 900 Sider stort Værk paa vort Bord.

Hvor mange Aar han har syslet med denne Opgave, ved jeg ikke, en Række mindre Skrifter og Afhandlinger tyder dog paa, at den længe har beslaglagt hans Tanker, — og Udgivelsen alene har strakt sig over fulde 6 Aar. Hastværksarbejde er det visselig ikke, og der turde derfor være god Grund til at dvæle lidt ved, hvad han her har udrettet.

Albert Thomsen er gaaet til Værket med et ydmygt Sind; for ham har det været Hovedmaalet at samle og samarbejde det store, spredte Stof til en ærlig, paalidelig og læseværdig Skildring af den By, hvis Fortid han har levet sig ind i mere end nogen anden. Klart og med vaagen kritisk Sans har han gennemført sin Redegørelse fra Byens første Oprindelse, — selv de forhistoriske Tidsaldre, som man i denne Forbindelse godt kunde have undværet, er kommet med, — og han forfølger trofast sit Emne helt op imod vore Dage. Fremstillingen er livlig, til Tider krydret af Lune, hans Vurderinger baade af Kilder, Forhold og Mennesker sunde og velafvejede, og fra først til sidst mærker man, hvorledes han — støttet til en solid, historisk Dannelse — søger at fæstne Billedet af den lille sjællandske By paa en bredere almindelig Baggrund. Derved er der skabt ikke alene en god Ramme om de skiftende Tidsafsnit, men Skildringen har faaet større Dybde og en mere levende Sammenhæng. Billedet er fyldigt i sig selv. Arkivernes Stofmængde er flittigt udnyttet, og i udstrakt Grad har Forfatteren fundet Materiale frem af Memoirer, Privatbreve og andre historiske Levn.

Som den erfarne Museumsmand han er, har han paa en overordentlig virksom Maade levedegjort de rige Samlinger, han paa Holbæk Museum har i sin Varetægt og for en stor Del selv skaffet til Veje. Her blandt de mange

Sager, hvor ogsaa Skabe og Skuffer bugner af topografiske Blade, af Smaatryk, Breve og Billeder af gamle Borgere og lignende Stof, som alt er saa nøje knyttet til By og Omegn, har han indhøstet en Viden, som i høj Grad er kommet Bogen til Gode. Her har han i Sandhed vist, ikke blot hvor meget der er samlet til Hobe, men hvad det kan bruges til. Det giver Skildringen en varm, intim Tone og tilfører Bogen et ypperligt Illustrationsstof, — ikke et tilfældigt sammenraspet, som man ofte ser, men nøje sammengroet med Teksten, som man føler i saa høj Grad er blevet til i Samlivet med de synlige Minder om svunden Tid. Et fyldigt Register letter Benyttelsen af Bogen, der ikke blot har Bud til alle i Holbæk By, men sikkert flittigt vil blive raadspurgt af Fagmænd.

Holbæk Byraad, som har bekostet det statelige Værk, har god Grund til at føle sig tilfreds; thi det Arbejde, for hvis Fremkomst det har ydet økonomiske Ofre, indtager en fremskudt Plads blandt de mange Købstadmonografier, som er fremkommet herhjemme i de senere Aar.

H u g o M a t t h i e s s e n

Blandt de mange Bøger om Danmarks Oldtid, som er udkommet i de senere Aar, vil jeg gerne gøre vore Læsere opmærksom paa to: Johs. Brøndsteds og Therkel Mathiassens: *T o H u n d r e d e d a n s k e O l d s a g e r*, en god Bog til Oplysning om de Oldsagsformer, man finder ude i Landskabet, nyttig for Samlere og Amatør-Arkæologer, uundværlig for enhver Skole, der ikke er saa heldig at eje Brøndsteds store Værk „Danmarks Oldtid“ I—III. En klar og overkommelig Fremstilling af vor Oldtidshistorie gives i P. V. Glob's nylig udkomne „*D a n s k e O l d t i d s m i n d e r*“ hvor mange Fund her fra Nordvestsjælland omtales.

Af ganske særlig Interesse for os er Therkel Mathiassens store nye Værk *Stenalderbopladsen i Aamosen* (Nordiske Fortidsminder III 3); her gøres Rede for de mange Udgravninger, Nationalmuseet i 1938—42 under Forfatterens Ledelse har foretaget i Mosen og dens nærmeste Omgivelser; i særlige Afsnit har J. Troels-Smith behandlet de geologiske og Magnus Degerbøl de zoologiske Forhold paa Bopladserne. Vi haaber i næste Aarbg at

kunne bringe en Oversigt af Dr. Mathiassen over de interessante Undersøgelser.

I Aarb. for nord. Oldkyndighed og Historie har Roar Skovmand publiceret en stor og vægtig Afhandling om De danske Skattefund (Sølv og Guld) fra Vikingetid og ældste Middelalder. Her omtales bl. a. det store Sølvfund, der 1858 blev gjort under en Sten ved Sejerby paa Sejerø, et Sølvfund 1889 i Asnæs Dyrehave ved Lerchenborg, de tre Guldarmringe, som 1930 fandtes ved Kragerupgaard, det prægtige Relikviekors af Guld, som 1849 pløjedes op paa Orø, o. a., og Forfatteren søger i en meget interessant Fremstilling at finde den historiske Baggrund for de talrige Fund, især fra Overgangen mellem Vikingetid og Middelalder.

En god lille Bog med vide Perspektiver er Dr. Axel Steensbergs Den danske Bondegaard (i Serien Vi og vor Fortid Nr. 8); her fortæller en virkelig kyndig om den rige Udvikling fra Oldtidens Jordhuse til Prof. Hansen-Larsens moderne Bondegaarde.

I Fortid og Nutid 1942 skriver Hans Norling Christensen „Betragtninger over Kulturforholdene i Keltisk Jernalder, Røn-Christensen afslutter sin instruktive Afhandling om „Skyld og Skat, Fæstebønders og Selvejrbønders Afgifter i 13—1600erne“, Frantz Wendt meddeler „Et System til Registrering af Aviser“, til sidst publiceres Poul Nørlands Foredrag om Nationalmuseets 50-Aars Jubilæum i 1942 og Johan Hvidtfeldts om Samarbejde mellem Righistorikere og Lokalhistorikere, begge Foredrag holdtes paa Dansk hist. Fællesforenings Aarsmøde 1942; det sidste har særlig Interesse for de historiske Amtsaarbøgers Udgivere og Medarbejdere.

„Fra Nationalmuseets Arbejdsmark“ (1942) indeholder som sædvanlig en Række gode, smukt illustrerede Artikler; af særlig Interesse for os er Therkel Mathiassens Oversigt over Aarets Mosefund, hvor flere Fund her fra Amtet omtales; C. G. Schultz fortæller om Opførelsen af Vikingehuset paa Trelleborg, C. M. Smidt om Øm Kloster og dets Grave, Margrethe Hald om Væve i Etnografisk Samling, Th. Thomsen om Kineseriets Tid og de danske Kinafarter, Tove Clemmensen om „Et Klunkehjem“, Møbelstudier paa Brokke, Niels Breitenstein om et romersk Kejserportræt og H. C. Broholm om Fundet af de store Guldringe ved Sallinglunde paa Fyn.

Hugo Matthiessens nye Bog „Det gamle Land, Billede fra Tiden før Udskiftningen“, er præget af den Vemod, som mange Danske maa føle ved at se, hvorledes Udviklingen i vor Motor- og Cementtid mere og mere udvisker Landskabets gamle Karakter; de nye Betonveje, Broerne, Stationsbystilen. Udstykningen, Afvandingen, det rationelle Skovbrug o. s. v. skaber efterhaanden et helt nyt Landskabsbillede, helt forskelligt fra vore Bedsteforældres Dan-

mark, og endnu mere forskelligt fra det Bondeland og Skovland, som indtil Udskiftningen ved 1800 havde bevaret et næsten middelalderligt Præg, og det er dette „gamle Land“, Forfatteren skildrer, med særlig Forkærlighed for Sjælland, hvor „Befolkningens Sind med dets stærke, konservative Drag og ejendommelige Flokfølelse“ var Hovedaarsagen til, at Landskabet længst beholdt sit ældgamle Udseende. Vore Læsere vil i denne smukke, værdifulde Bogs fire Kapitler: Skovene, Overdrev, Ager og Eng, Det nye Land, finde mangfoldige Træk og Eksempler hentet fra Nordvestsjælland.

Store Partier af Grevinde Else Moltkes: Fra Bondehus til Herregaard omhandler ligeledes vore Egne, især de mange Slægts- og Herregaardshistorier fra Dragsholm, Løvenborg, Vedbygaard, Nørager.

Anders J. Eriksholms Majoren paa Torpe, der er kommet i ny Udgave, er en Blanding af Historie og Skønlitteratur, den er jo bygget paa Lunn'ernes Slægtsoptegnelser fra Knabstrup, og det er interessant at sammenligne den med Forfatterens Artikel i vor Aarvog 1909.

„Danmarks Folkeminder“s Levering for 1942 var Dr. I. M. Bobergs Udgave af Jens Kamps efterladte Manuskript „Dansk Folketro“, hvori der findes mange Meddelelser fra vort Amt, især fra Løve Herred; Kamp var 1872—74 Lærer ved Høng Højskole.

Af rent lokal historisk Læsning er der ikke kommet ret meget; her skal kun nævnes, at „Holbæk Købstads Historie“ afsluttedes i Efteraaret 1942, Museerne i Kalundborg og Holbæk har udsendt Aarsberetninger, og der er udgivet Jubilæumsskrifter af Hustømrerforeningen, Snedkernes Fagforening og Arbejdernes Fællesorganisation, alle i Holbæk.

Albert Thomsen.
